

systems of material complexes, I shall pass by some minor and various, detailed remarks of my opponent. But I have to dwell upon a subject which is of basic importance for the part of our subject.

Mrs. Barwick-Dąbrowska's most important objection as regards my analysis of Neolithic macro-regions of plants was the way of use of elements of phytogeographical classification. The essence of her criticism is included in the statement that the existence of almost unworked original findings should be accepted for the Atlantic period and that the actuality of this classification includes its use in studies of the state of vegetation in regions with discontinuity. Mrs. Barwick-Dąbrowska reached here on a really controversial question. Her last degree attitude represents a serious simplification.

The vegetation of extensive European areas, remaining for thousands of years under the constant influence of Neolithic economy, had to undergo considerable transformations. The greatest, above all, extensive areas of the so-called dry zone that have appeared when human influence was particularly strong. Communities of the *Przeworsk* order (mentioned by Mrs. Barwick-Dąbrowska) certainly developed there on these areas and groups of post-forest clearance certainly appeared at least on wet soils. Her critic's remarks concerning these matters unfortunately resemble a summary lecture and are formulated as though from the summit of historical knowledge. They are also contradicted by an amazing image of certain men living under the sign of the club and the axe.

Translated by Jan Piontek

Adres autora:

ul. 20 Izbek, Janów Krosny

Zakład Archeologii Kultury: IIMi PAN

ul. Świdzińska 17, 31-004 Kraków

JANUSZ PIONTEK

W SPRAWIE MODELU OPISUJĄCEGO ORGANIZACJĘ SPOŁECZNĄ I GOSPODARCZĄ LUDNOŚCI KULTURY CERAMIKI WSTĘGOWEJ

[Na marginesie recenzji R. Grygla pracy L. Czerniaka, *Rozwój społeczeństw kultury późnej ceramiki wstęgowej na Kujawach*. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, seria archeologiczna nr 16, Poznań 1980, zamieszczonej w „Archeologii Polski”, t. 28, 1983, z. 1, s. 198-206]

R. Grygiel przedstawiając recenzję wymienionej w tytule pracy L. Czerniaka wyraził swój pogląd wobec problematyki, którą wcześniej rozważałem wspólnie z L. Czerniakiem w dwóch oddzielnych opracowaniach. W recenzji stwierdza się, że: „Próba modelowej interpretacji form organizacji społeczno-gospodarczej KPCW była już przedmiotem publikacji spółki autorskiej: L. Czerniak i J. Piontek w kilku innych miejscach. Nie chcąc tu zbytnio rozproszyc uwagi Czytelnika długi argumentacją przeciw zasadności stosowania modelu Czerniaka i Piontka, zainteresowanych odsyłam do artykułu polemicznego, jaki autor recenzji wraz z P. Boguckim zamieścił na łamach »Current Anthropology«” (s. 203-204).

W przedstawionym powyżej fragmencie recenzji są dwa stwierdzenia wprowadzające Czytelnika w błąd. Po pierwsze sugeruje się, że wyniki swoich badań publikowałem wspólnie z L. Czerniakiem w kilku różnych miejscach, gdy w rzeczywistości praca w języku polskim zamieszczona była jedynie w „Archeologii Polski” (t. 24, s. 335-361), a jej streszczenie w dziale „Research conclusions” czasopisma „Current Anthropology” (t. 21, s. 97-100) w języku angielskim. Po drugie, wspomniany polemiczny artykuł R. Grygla i P. Boguckiego zamieszczony w „Current Anthropology” (t. 21, s. 803-804) jest jednostronicowym opracowa-

niem wyciszającym wybrane fakty, mające świadczyć – zdaniem autorów – przeciw zaproponowanemu opisowi modelowemu. Najistotniejszą jednak rzeczą jest to, że R. Grygiel w swojej recenzji zupełnie przemilcza fakt, iż na krytykę naszego opracowania zareagowaliśmy, przedstawiając uwagi polemiczne wobec wysuniętych zarzutów (L. Czerniak, J. Piontek 1981a). Trudno podejrzewać, aby fakt ogłoszenia repliki mógł ująć uwadze R. Grygla, gdyż redakcja "Current Anthropology", czego sami doświadczyliśmy, powiadamia autorów o krytyce ich ujęć, przesyłając kopię maszynopisu opracowania polemicznego.

Zupełnie oddzielne zagadnienie stanowią problemy merytoryczne, jakie porusza R. Grygiel. Warto więc przypomnieć, że pisząc artykuł pragnęliśmy podjąć polemikę z istniejącymi interpretacjami systemów społecznych i ekonomicznych społeczeństw neolitycznych, poprzez przedstawienie nowej propozycji skonstruowanej przy wykorzystaniu wiedzy teoretycznej, jakiej dostarcza ekologia i biologia populacji ludzkich. Zamiast spodziewanej dyskusji o ujęciu metodologicznym problemu, o istotnych założeniach metodycznych czy drogach weryfikacji postawionej hipotezy, R. Grygiel i P. Bogucki sformułowali uwagi polemiczne w stosunku do szczegółowych problemów interpretacyjnych. Zaprezentowali tym samym typową w archeologii postawę badawczą „terenowca”, wyprowadzaną z indukcyjnych spekulacji, a polegającą na głębokim przekonaniu, że wiedza w ramach danych dyscyplin powstaje w wyniku opisu faktów, a następnie sumowania opisów faktów. W odróżnieniu od R. Grygla i P. Boguckiego uważamy, że – z grubsza biorąc – postęp jakichkolwiek badań zależy w pierwszym rzędzie od refleksji teoretycznej, a dopiero potem od jej egzemplifikacji, opartej na analizie źródeł. Badaczy obeznanych w problemach metodologii nauk empirycznych nie może dziwić to, że fakty nabierają wymowy poznawczej tylko wówczas, gdy są interpretowane w ramach określonej koncepcji badawczej, np. indukcjonizmu, antyindukcjonizmu, koncepcji idealizacyjnej. Wobec powyższego spór o interpretację faktów pomiędzy badaczami reprezentującymi różne orientacje metodologiczne jest sporem nierozstrzygniętym, a zatem poznawczo bezpłodnym. R. Grygiel podnosi zarzut, że „każda teoretyczna próba modelowego ujęcia [...] powinna szukać potwierdzenia w źródłach archeologicznych” (s. 204), wywołując tym samym wrażenie u Czytelnika, że zaprezentowane przez nas ujęcie modelowe nie weryfikowaliśmy na podstawie analizy źródeł. Problem polega jednak na tym, iż R. Grygiel uważa, że źródła archeologiczne zdobywane w trakcie badań wykopaliskowych są dobrą podstawą do weryfikacji lub falsyfikacji dowolnych ujęć modelowych. Otóż wiara w to, że istnieje realnie „obiektywna rzeczywistość” i znajduje ona odbicie w źródłach archeologicznych, jest poglądem co najmniej naiwnym. Formalny opis i klasyfikacja typologiczno-chronologiczna materiałów nawet z „najlepiej dotąd zbadanego mikroregionu osadnictwa KCW na Kujawach” (s. 204) nie stanowi ujęcia konkurencyjnego wobec proponowanego przez nas, gdyż ujęcia te nie są względem siebie – metodologicznie rzecz biorąc – komplementarne. W zaprezentowanym opracowaniu przyjęliśmy bowiem, że w badaniach archeologicznych należy wyróżnić dwa poziomy danych. Poziom pierwszy, to dane archeometryczne, uzyskiwane bezpośrednio w efekcie prac wykopaliskowych; poziom drugi to dane oczekiwane, otrzymywane na podstawie transformacji danych archeometrycznych na dane oczekiwane (np. historyczne), przy zastosowaniu określonych reguł, praw, zależności. W poddawanym krytyce opracowaniu przedstawiliśmy, według jakich reguł dokonaliśmy transformacji danych archeometrycznych na zmienne historyczne, biologiczne, ekologiczne. Teoretyczne ujęcie modelowe sprawdzaliśmy, dokonując jego egzemplifikacji względem opisu sytuacji rzeczywistej otrzymanego przy wykorzystaniu zrekonstruowanych zmiennych kulturowych, biologicznych, ekologicznych.

Polemiczne uwagi sformułowane przez R. Grygla nie mogą przyczynić się do rozwoju wiedzy o strukturze osadnictwa ludności KCW, gdyż ich Autor, ignorując dyrektywy metodologii nauk empirycznych, formułuje je na podstawie intuicyjnie ustalonego obrazu badanej rzeczywistości. Stwierdza ponadto np. w zdaniu: „Budowany przez tych Autorów model rotacji osadnictwa nie znajduje potwierdzenia w wynikach badań wykopaliskowych...” (s. 204), że o trafności ujęć teoretycznych orzekają opisy faktów odkrywanych w trakcie badań wykopaliskowych, a nie ich interpretacja. Godzi się podkreślić, że już właśnie w trakcie badań

wykopaliskowych pojawia się interpretacja dokonywana z określonej perspektywy badawczej (teoretycznej).

Lektura recenzji R. Grygla doprowadza do wniosku, że droga do rozpoczęcia dyskusji na temat metod poznawczych stosowanych w naukach badających grupy pradziejowe, zasad konstruowania pojęć, bazy empirycznej twierdzeń, czyli ich stosunku do faktów oraz sposobów uzasadniania zdań itp., jest jeszcze bardzo daleka.

WYKAZ CYTOWANEJ LITERATURY

Bogucki P. I., Grygiel R.

1980 *On the socioeconomic system of European Neolithic populations*, „Current Anthropology”, t. 21, s. 803-804.

Czerniak L., Piontek J.

1980a *Próba modelowego opisu form organizacji społecznej i gospodarczej ludności „kultur wstępowych” na podstawie analizy zespołów osadniczych typu Brześć Kujawski*, „Archeologia Polski”, t. 24, z. 2, s. 335-361.

1980b *The socioeconomic system of European Neolithic populations*, „Current Anthropology”, t. 21, s. 97-100.

More on Neolithic socioeconomic systems, „Current Anthropology”, t. 22, s. 86-87.

JANUSZ PIONTEK

THE CASE OF A MODEL DESCRIBING THE SOCIAL AND ECONOMIC ORGANIZATION OF LINEAR POTTERY CULTURE COMMUNITIES

Summary

This paper contains a polemic and assessment (by R. Grygiel) of a hypothesis presented with L. Czerniak (L. Czerniak, J. Piontek 1980a; 1980b), dealing with a model approach to the settlement structure of Linear Pottery Culture communities.

The principal controversy between our approach and R. Grygiel's was (it occurred) of a methodological character. For this reason, their authors, basing on the same initial data (archaeological sources) formed different conclusions in two competitive elaborations (L. Czerniak, J. Piontek 1980b; P. I. Bogucki, R. Grygiel 1980). R. Grygiel negated our approach to the structure of Linear Pottery communities using the argument that a model approach is not reflected in "archaeological facts". He presented thus the attitude of a "field" researcher educed from inductive speculation – typical in archaeology. This attitude is based on a deep conviction that knowledge originates within the framework of particular disciplines as a result of a description of facts and subsequently the sum of these descriptions. He accepted direct observations of archaeological artefacts as additional facts not aware that facts acquire cognitive expression only when they are interpreted within the framework of a specific research conception. R. Grygiel accepted the inductiveness conception while our approach was based on an idealization conception of scientific research. Accordingly, R. Grygiel's criticism is unfounded since his work does not represent a competitive approach to our proposition; taking these approaches from the methodological point of view they are not complementary in relation to each other.

Translated by Jan Rudzki

Adres Autora:

Doc. dr hab. Janusz Piontek
Zakład Antropologii UAM
ul. Fredry 10, 61-701 Poznań